

8. *Futurane fuissent sacramenta, si status innocentiae durasset, incertum.*—Tertio, dicendum est, incertum esse, si status innocentiae absque peccato durasset, an in illo futura fuisset sacramenta. Ratio est, quia sacramentorum institutio pendet ex voluntate divina; non est autem nobis nunc relatum aliquod decretum divinae voluntatis, ex quo necessario sequatur, futuram fuisse, vel non fuisse sacramentorum institutionem in illo statu, si durasset. Probatur, quia non est nobis revelatus modus providentiae, quem circa res omnes servaturus esset Deus in eo statu, sed solum nobis constat, si Adam non peccasset, generandos fuisse homines in originali justitia et gratia ac perfecta naturae integritate; ex hoc autem solo principio, nec colligi potest futura tunc fuisse sacramenta, nec non fuisse, ut ostensum est. Rursum, nec revelatum nobis est, quale decretum habiturus tunc esset Deus circa sacramentorum institutionem. Et, licet possint inveniri congruentiae, ob quas credi possit Deum instituturum sacramenta, tamen neque Deus semper operatur quod humano discursui et ratiocinationi congruum videtur, neque deessent aliunde rationes, ob quas videre posset congruum, ut in eo statu sacramenta non instituerentur, sicut videmus Angelis nulla fuisse data spiritualia signa, per quae sanctificarentur ex opere operato ultra meritum operantis, aut quibus juvantur ad supernaturalium rerum cognitionem; ergo idem credi potest de hominibus in statu innocentiae, servata proportionem sensibilibus signorum, nam angelico more viverent, et immortalem vitam agerent sine ullo impedimento corporis, vel sensibilibus affectionum.

9. *Si Christus non fuisset venturus, nec futura sacramenta verisimilium.*—Dices: si quid tandem asserendum est, quid existimandum probabilior habere conjecturam? Respondetur primo: si quis sentiat, non existente peccato, Deum non fuisse futurum hominem, probabilius existimabit, nulla tunc fuisse futura sacramenta sensibilia. Quod primo colligere licet ex omnibus sacramentis quae de facto instituta sunt; omnia enim ad significandum Christum, et gratiam ab illo manantem referuntur, et omnia sunt aliquo modo medicinae, vel subsidia adversus peccatum, vel effectus ab illo manantes; ergo, si ex his, quae de facto operatus est Deus, creditur non existente peccato non fuisse futurum principale mysterium, quod est causa omnium sacramentorum et remedium omnis peccati,

consequenti ratione credendum est, non fuisse tunc futura sacramenta. Deinde, quia si congruentis agendum esset, multo majores sunt, ut Deus fieret homo absque hominis peccato, quam ut per sacramenta sensibilia gratiam significaret, aut conferret; multo enim magis in eo opere manifestaret ipse suam sapientiam, bonitatem et potentiam, et majores utilitates ex illo beneficio hominibus provenirent; ergo, si hoc non obstante, negatur futurum fuisse illud mysterium, multo magis negandum est de caeteris sacramentis.

10. *Si Christus fuisset venturus, ne tum quidem futura ante ipsius adventum credibilis est.*—*Sacramenta sunt instrumenta humanitatis Christi.*—*In statu innocentiae contemplationi perpetuo fere vacarent.*—At vero si supponamus, homine non peccante Christum fuisse venturum, dicendum ulterius est, credibilis esse, nullum tunc fuisse instituendum sacramentum, antequam ipse in carne veniret. Probatur, quia neque essent instituenda sacramenta eo tempore, ut causae gratiae, neque ut signa tantum. Primum patet, quia in eo statu omnis gratia a Christo, et ejus meritis derivaretur, supposita praedicta sententia; ergo, si aliqua sacramenta possent conferre gratiam, eam virtutem haberent ex meritis Christi; est autem et ipsius Christi dignitati et suo modo naturis rerum consentaneum, ut instrumentalis virtus ad gratiam efficiendam non conferatur instrumentis separatis, nisi per conjunctum organum divinitatis; ergo ante realem existentiam humanitatis, et unionem ejus cum Verbo, non tribueretur haec virtus alicui sacramento, sicut neque nunc data est, quia omnia hujusmodi sacramenta sunt instrumenta humanitatis. Secundum patet, quia uti signis sensibilibus, egenis ac vacuis, est imperfectio quaedam pertinens ad legalem servitatem, et puerilem pedagogiam, ut ex Paulo sumitur in Epist. ad Galat.; non ergo indigerent homines, in illo perfectissimo statu, imperfecto providentiae genere; nam propter vitam innocentissimam, ac pacatissimam, et perfectam parentum traditionem, homines essent in rebus fidei satis instructi, quarum contemplationi quasi perpetuo vacarent. et tam propter hanc causam, quam propter corporis impassibilitatem, tum etiam propter frequentius studium, usum, ac sermonem de divinis mysteriis, nec memoria exciderent, nec extrinsecus adjumentis indigerent, quibus ad istarum rerum intelligentiam et considerationem excitarentur.

11. *Post Christi incarnationem futura sacramenta, Eucharistiam praesertim, probabile.*—*Baptismus, poenitentia, unctio, nequiquam essent; nec etiam confirmatio.*—*Matrimonii sacramentum ex parte videtur non futurum.*—*Sacramentum Ordinis probabilis censetur futurum.*—Ultimo, tamen probabiliter credi potest, post Christi incarnationem futurum fuisse tunc aliquod sacramentum, quod maxime videtur probabile de sacramento Eucharistiae; quia hoc sacramentum est per se maxime expetibile, et independens a peccato, seclusa significatione passionis, quae facile excludi posset, manente reali praesentia Christi, et intima unione, qua nos sibi conjungit per hoc sacramentum, quae est per se primo in illo intenta; de qua re dicemus plura infra tractantes de hoc sacramento. Ex aliis vero sacramentis constat, baptismum non fuisse necessarium, quia homines sine peccato in justitia nascerentur; unde sicut nunc sunt natura filii irae, ita tunc essent natura filii justitiae et filii Dei; ideoque alia spiritali regeneratione non indigerent; atque eadem est ratio de poenitentia et de extrema unctione, quae peccatum, aegritudinem, ac corporis mortalitatem supponunt. De confirmatione nonnulla posset esse major suspicio; quia abundantia Spiritus Sancti, quae per illud sacramentum datur, omni tempore et absque ulla occasione peccati optari maxime posset; tamen etiam negandum est, hoc sacramentum futurum fuisse in eo statu, quia praesertim ordinatur ad profitendam fidem, superando difficultates et pericula, seu persecutiones tyrannorum, quae in eo statu locum non haberent; item quia homines in eo statu aliis mediis satis essent in gratia perfecti. Atque eadem fere ratio est de matrimonio; nam, cum in eo statu futurus esset contractus matrimonii, et aptus esset ad significandum mysterium Christi, videtur facillime potuisse elevari ad rationem sacramenti, et ideo facile credi posset, ita faciendum fuisse, et ad perfectionem sine imperfectione pertinuisse: aliunde vero, si consideretur proprius finis, propriusque effectus hujus sacramenti, non videtur in eo statu necessarium; quia in eo tempore esset matrimonium sine libidine et concupiscentia inordinata, et sine difficultate, quae nunc est in sustinendis oneribus matrimonii, propter quas duas causas nunc praecipue est institutum hoc sacramentum. Major denique probabilitas videri posset esse

de sacramento Ordinis, propter habitudinem, quam habet ad Eucharistiam, sed hoc etiam incertum est; fingere vero alia sacramentorum genera, quae tunc institui possent, et voluntarium est, et praeter omnem scientiam, quia in infinitum excogitari possunt.

12. *Pro peccantibus in eo statu satis videtur remedium amoris et contritionis sine sacramento.*—Solum illud praetermittendum non est, quod a multis interrogatur et desideratur, supponendo potuisse homines peccare in eo statu, an pro his, qui peccassent, instituendum esset aliquod sacramentum in remedium peccati. Dico ergo, incognitum nobis esse, quo modo tunc Deus provisorus esset hujusmodi hominibus, an statim puniret illos nullo concesso poenitentiae tempore, sicut in malis angelis fecit, videri enim potest hoc consentaneum illi statui. Tum quia homines sola voluntate absque passione vel simili fragilitate peccarent; tum etiam, quia non expediret, peccatores amplius in hoc mundo vivere, ne felicem innocentium vitam et statum perturbarent; aut, si credibilis est, ut re vera est, illis fuisse concedendum tempus et locum poenitentiae, quia non aliter peccarent, quam Adam et Eva, quibus hoc remedium negatum non est, quia humana natura non est ita inflexibilis, sicut angelica, incidimus in aliam ambiguitatem, an tales homines peccatores perpetuo separarentur ab aliis hominibus justis extra paradisum, et an possent originalem justitiam et priorem statum recuperare, ac denique quo remedio remissionem peccati et justitiam consequi possent. Omissis vero, quae ad praesentem locum non pertinent, verisimilium videtur, remedium amoris et contritionis futurum fuisse sufficiens absque aliquo sacramento; quia (quantum credi potest) pauci essent homines qui in eo felici statu peccarent; atque illi facile possent ad poenitentiam et contritionem moveri, ipso saltem experimento propriae miseriae et felicissimi status per peccatum amissi, sicut Adam contigisse legimus, quem sapientia eduxit de delicto suo, ut dicitur Sap. 10. Item quia posito sacramento poenitentiae, vel cum illo requireretur contritio ad remissionem peccati, et sic parum ad eam remissionem juvaret; vel remitteret peccatum sine contritione, et haec indulgentia videtur nimia pro statu, in quo tam facilis est dilectio Dei. Sed de rebus adeo incertis et absconditis, haec conjectasse sufficiat.

ARTICULUS III.

Utrum post peccatum ante Christum sacramenta debuerint esse (4, d. 1, quæst. 1, art. 2, quæst. 4).

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dictum est enim (art. 1 hujus quæstionis, ad 3), quod per sacramenta passio Christi hominibus applicatur, et sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum. Sed effectus non præcedit causam. Ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi adventum.

2. Præterea, sacramenta debent esse convenientia statui humani generis, ut patet per Augustinum, 19 contra Faustum (cap. 16 et 17). Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, usque ad reparationem factam per Christum. Ergo neque sacramenta debuerunt immutari, ut præter sacramenta legis naturæ, alia statuerentur in lege Moysis.

3. Præterea, quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari. Sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quam ea, quæ fuerunt ante legem. Ergo debuerunt esse similia sacramentis Christi. Cujus tamen contrarium apparet ex eo, quod sacerdotium Christi prædicatur esse futurum secundum ordinem Melchisedech, et non secundum ordinem Aaron: ut habetur Heb. 7. Non ergo convenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.

Sed contra est, quod Augustinus dicit 19 contra Faustum (cap. 13, in princ.), quod prima sacramenta, quæ celebrabantur et observabantur ex lege, prænuntia erant Christi venturi. Sed necessarium erat ad humanam salutem, ut adventus Christi prænunciaretur. Ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.

Respondeo dicendum, quod sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, in quantum sunt quædam sensibilia signa invisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, ut sit ipse justus, et justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi. Et ideo oportebat ante Christi adventum esse quædam

signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Salvatoris adventu. Et hujusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quod ante Christi adventum, necesse fuit quædam sacramenta institui.

Ad 1 ergo dicendum, quod passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum, quæ scilicet ad ipsam significandam sunt instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. Et ideo non est inconveniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

Ad 2, dicendum, quod status humani generis post peccatum et ante Christum, dupliciter potest considerari. Uno modo secundum fidei rationem, et sic semper unus et idem permansit, quia scilicet justificabantur homines per fidem futuri Christi adventus. Alio modo potest considerari secundum intensionem et remissionem peccati et expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum et peccatum cœpit in homine magis dominari, in tantum quod, ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte vivendum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, et cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei, quia ut Gregorius (Hom. 16 in Ezech. a medio.) dicit: Per incrementa temporum crevit divinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, quod in veteri lege quædam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum, quia scilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis uteretur, sicut fuit per legem; quod erat necessarium, et propter obtenebrationem legis naturalis, et ut esset determinatio fidei significatio.

Ad 3, dicendum, quod sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento novæ legis in materia, in quantum, scilicet obtulit panem et vinum (ut habetur Gen. 14), sicut etiam sacrificium novæ legis oblatione panis et vini perficitur; sacramenta tamen legis mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi, ut patet de agno Paschali et aliis hujusmodi. Et hoc ideo ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti ejusdem esse continuatio.

COMMENTARIUS.

In hoc articulo D. Thomas duo tempora comprehendit, scilicet tempus legis naturæ, et legis scriptæ; nam, licet in eis temporibus institutio sacramentorum fuerit in eis statibus diversa, vel quantum ad determinationem majorem, vel minorem, vel quantum ad clariorem significationem, tamen ratio significandi gratiam, ut futuram per Christum, fuit utrisque communis, et propriam differentiam constituens inter omnia illa, et sacramenta novæ legis, et ita sunt facilia omnia, quæ D. Thomas posuit. Ex quo obiter colligere licet, quam sit doctrinæ D. Thomæ consentaneum, quod supra diximus, de ratione sacramenti esse, ut significet gratiam Christi, quibusdam vero significari ut futuram, aliis vero ut præsentem.

DISPUTATIO IV.

DE INSTITUTIONE ET NECESSITATE SACRAMENTORUM LEGIS NATURÆ.

Tempus legis naturæ quod. — Lex naturæ intelligitur dictamen rationis, non solum ex naturali, sed etiam ex supernaturali lumine ortum. — Lex naturæ respectu aliorum a populo Israel duravit usque ad Christum. — Distinguimus claritatis gratia tempus illud, quod a peccato Adæ usque ad Christum intercessit (de quo sub uno titulo D. Thomas egit art. 3), in duo tempora, scilicet legis naturæ et scriptæ; et quamvis hoc posterius proprie inceperit a Moyse, per quem lex data est, tamen quia circumcisio, quæ in lege scripta permansit, multis annis legem antecessit a diebus Abraham, cui præcepta fuit, ideo tempus hoc legis naturæ solum usque ad institutionem circumcisionis extendimus; illud enim legis naturæ tempus appellatur, in quo tantum vigeat lex naturalis in mentibus hominum scripta, et nulla fuerant a Deo data specialia præcepta, quibus peculiaris cultus, aut determinatæ cæremoniæ ordinarie ac regulariter hominibus præciperentur. Cum autem de lege naturali agimus, non intelligimus solum illud dictamen rationis, quod manet ex pura natura hominis seu ratione naturali nude sumpta; nunquam enim humana natura hujusmodi statum legis naturæ habuit, quia sicut creata fuit ad supernaturalem finem, ac semper a Deo habuit media quibus illum con-

sequi posset, ita semper habuit aliqua supernaturalia præcepta, quibus ad eundem finem dirigeretur. Comprehendimus ergo sub lege naturæ ea præcepta, quæ connaturalia sunt gratiæ et justitiæ supernaturali, seu illud dictamen rationis, quod non tantum ex naturali lumine, sed etiam ex fide supernaturaliter revelata ac sufficienter proposita intrinsece oritur, qualia sunt præcepta fidei, spei, charitatis, poenitentiae, et similia, quæ per se, et ex natura rei sunt necessaria ad vitam recte instituendam, in ordine ad finem supernaturalem; et ita sunt intelligenda, quæ ibi D. Thomas docet, art. 3, ad 2, et quæst. præced., art. 5, ad 3, et 1. 2, quæst. 98, ar. 5, et quæst. 100, art. 1. Ex quo intelligitur, statum illum legis naturæ distingui a statu legis veteris tanquam partem a toto, seu tanquam includens et inclusum, seu tanquam determinatum et indeterminatum, ut eisdem locis D. Thomas notavit; nam quidquid erat necessarium ad salutem in lege naturæ, fuit etiam in lege veteri; sed hæc addidit aliqua peculiaris seu determinata præcepta. Rursus hinc fit, quia illa præcepta legis scriptæ non omnes obligabant, sed tantum Israeliticum populum, ideo solum respectu illius populi distingui hæc duo tempora; nam respectu aliorum hominum, qui ea lege non tenebantur, usque ad Christum et legem gratiæ duravit; imo, quod pertinet ad præsentem quæstionem, etiam in populo Israelitico duravit remedium illius legis ad tollendum originale peccatum, saltem respectu fœminarum, ut postea videbimus. De hoc ergo tempore difficile est inquirere, quæ sacramenta in illo fuerint, quia perpauca sunt nobis de illo revelata, aut Scriptura divina, aut Patrum traditione; ut vero distinctior sit inquisitio, visum est, prius dicere de hoc speciali sacramento, quod ad remedium originalis peccati ordinatur; quoniam de illo majora esse possunt veritatis vestigia, vel indicia, qua, prout poterimus, investigata, facile erit ed reliquis sacramentis illius temporis generatim dicere.

SECTIO I.

Utrum in lege naturæ potuerint infantes ante usum rationis ab originali peccato, aliquo remedio liberari.

1. Non dubitandum. — Præmittimus quæstionem hanc, quoniam necessaria est ad inve-niendam et definiendam veritatem, quam inquirimus, specialiterque agimus de infantibus.